Idrett som en arena for inkludering av innvandrere og etniske minoriteter i samfunnet

© **Heidi Sundvoll[1] & Anne Tjønndal[2]**
[1] Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, Trondheim
[2] Universitetet i Nordland, UiN, Bodø

Publicerat på idrottsforum.org 2015-10-06

Idretten er en stor del av det norske samfunnet, og den favner en substansiell andel av befolkningen. Norges idrettsforbund (NIF) har omlag 2,1 millioner registrerte medlemskap (NIF, 2013); samtidig vet man at innvandrerbefolkningen i Norge har doblet seg de siste ti årene (SSB, 2015). Med denne bakgrunn utforsker artikkelen hvordan, og på hvilke måter idretten kan fungere som en arena for inkludering av innvandrere og etniske minoriteter i det norske samfunnet.

Undersøkelsen er basert på et studie av et unikt case, der det er gjennomført intervjuer og observasjoner i et idrettslag som arbeider aktivt med inkludering i sin daglige praksis. Det er gjennomført to dybdeintervjuer, et av en trener og et av en ansatt i idrettslaget. Videre ble det gjennomført observasjoner av tre treninger.

Undersøkelsen viser at idrettslaget er opptatt av å inkludere flest mulig i det arbeidet de driver daglig. De har et bevisst verdiarbeid, som fremstår som gjennomført fra ledelsen og ned til trenerne. Gjennom flere arrangementer arbeider de for å inkludere flest mulig, gjennom dugnad og frivillig arbeid, men også ved deltakelse i idrettsaktiviteten. Idrettslaget har flere utfordringer de arbeider med når det gjelder inkludering. Blant annet viser de til at en sentral utfordring er å få jenter fra etniske minoriteter til å fortsette med idretten i overgangen fra barne- til ungdomsidrett. Andre viktige utfordringer er kommunikasjon og økonomi. Idrettslaget er videre opptatt av å få enda flere grupper i befolkningen med i idretten, og å øke aktiviteten i lokalsamfunnet generelt.

HEIDI SUNDVOLL har en bachelorgrad i samfunns- og idrettsvitenskap fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), Trondheim.

ANNE TJØNNDAL er utdannet idrettsviter (MSc. Sport Science) fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) i Trondheim. For tiden er hun tilsatt som doktorgradsstipendiat ved Fakultet for samfunnsvitenskap, Universitetet i Nordland (UiN), Bodø. Hennes doktorgradsavhandling omfatter innovasjon, sosial inkludering og idrett.

Innledning

Idretten har en sentral rolle i det norske samfunnet. Norge Idrettsforbund (NIF) hadde i 2013 2,1 millioner registrerte medlemskap (NIF, 2013). Dette tallet alene indikerer at idrett og fysisk aktivitet er en viktig del av det norske samfunnet. Slik er det ikke i alle andre land, og innvandrere som kommer til Norge har ofte ikke den samme praksis og idrettskultur i sitt hjemland. Idretten blir ofte fremhevet som en arena som kan bidra både til inkludering og integrering i samfunnet. Å spille fotball, løpe sprint og andre former for idrettsaktiviteter har internasjonale standarder og regler (Coakley & Pike, 2009). Fotball er det samme i Indonesia og Norge, selv om språk og kultur er forskjellig. Idretten er derfor en kontekst der man kan kommunisere og interagere, uten å ha et felles språk. Men hvordan kan idretten fungere som en arena for inkludering i det norske samfunnet på et dypere nivå? Denne artikkelen utforsker hvordan et idrettslag jobber med å få flest mulig av menneskene i sitt lokalsamfunn engasjert i idretten, uavhengig nasjonalitet, kjønn, sosial ulikhet og etnisk bakgrunn. Hvilke prosjekter har de? Og hvilke utfordringer står de ovenfor i inkluderingsarbeidet i hverdagen?

Norges idrettsforbund har «*Idrettsglede for alle*» som sin visjon. Dette er nedskrevet i idrettspolitisk dokument, som er dokumentet der NIF redegjør for sine visjoner, strategier og mål. Et av områdene de jobber med er «Idrett og samfunn», og under denne kategorien finner vi et spesifikt mål om integrering; «*Norsk idrett skal arbeide for at en større del av innvandrerbefolkningen deltar i organisert idrett…*» (NIF, 2011:16). Det er altså nedfelt i NIFs verdigrunnlag at idrettslag skal jobbe med integrering av etniske minoriteter i organisert idrett. Men dette betyr nødvendigvis ikke at alle idrettslag er like flinke til å inkludere innvandrere i sine aktiviteter. Det kan tenkes at mange idrettslag i Norge har utfordringer med å oppfylle denne delen av NIFs visjon.

Tall fra statistisk sentralbyrå viser at innvandrerbefolkningen har økt fra 301 045 innvandrere i 2005 til 669 378 innvandrere i 2015 (SSB, 2015). En slik økning fører med seg befolkningsvekst og dermed også et mangfold av nye kulturer. Integrering handler om å gi og ta av kulturer. Vi skal lære innvandrerne vår kultur, men ikke presse dem bort fra sin egen kultur (Kaya, 2010). Samfunnet blir mer og mer mangfoldig, og dette er noe idretten også må tilpasse seg dersom idretten i realiteten skal være for alle.

I løpet av det siste året har det vært flere oppslag i media som handler om hvordan idretten inkluderer mennesker. Det har blant annet vært artikler som forsøker å belyse hvorfor flerkulturelle ikke bidrar inn i større grad i

styreverv i idrettslag, samt hvorfor jenter fra etniske minoriteter i mindre grad deltar i organisert idrett sammenliknet med gutter med minoritetsbakgrunn og andre grupper i befolkningen. En annen relevant faktor her er de økonomiske utgiftene som deltakelse i organisert idrett medfører, blant annet om høy medlemskontingent og treningsavgift. Slike forhold har igjen vist seg å ekskludere deler av den norske befolkningen fra idretten (Baardsen, 2015). Dette er høyst aktuelle problemstillinger da deltakelse i idrett er en demokratisk rett for alle, uavhengig av kjønn, klasse, etnisitet og seksuell legning.

Tidligere forskning

I 2014 ble det lagt frem en rapport for kulturdepartementet med oversikt over deltakelse i idrett blant minoritetsjenter. Rapporten fremhever idretten som en sosialiseringsarena, der man kan bli kjent med Norge og norsk kultur (NOU, 2014). Sosialisering gjennom trening, kamp, dugnad og andre arrangementer er ikke bare et sted for barna, men også et sted hvor foreldre kan møtes og være med å bidra. Det er dette som gjør norsk idrett så spesiell, og denne delen av norsk idrett kan tenkes å bidra positivt til integreringsarbeidet. Utvalget i denne rapporten fant at årsakene til jentenes underrepresentasjon kan være både av kulturell, religiøs og økonomisk karakter. Den fremhever også foreldre som en viktig ressurs for at jentene skal få delta i idretten, både som støttespillere hjemmefra og som rollemodeller som selv deltar aktivt i idretten (NOU, 2014).

Likestillings- og diskrimineringsombudet kom ut med en rapport om likestilling og mangfold i norsk idrett i 2008, i samarbeid med Norges idrettshøgskole (Fasting, 2008). Rapporten tar tak i likestilling og mangfold innenfor idretten og hvilke tiltak som bør gjøres for å øke interessen og representasjonen i idretten av de gruppene som er underrepresenterte. Personer med ikke-vestlig etnisk bakgrunn er lite representert i idretten og det gjøres lite på forbundsnivå for å tilrettelegge for denne målgruppen (Fasting, 2008). Rapporten finner blant annet at andelen aktive med ikke-vestlig bakgrunn er relativt lav, spesielt når det gjelder jenter og kvinner, og at personer med ikke-vestlig bakgrunn i liten grad har tillitsverv i idrettslag og idrettskrets. Arbeidet med å rekruttere personer med ikke-vestlig bakgrunn blir sett på som et storbyfenomen, og det er derfor store geografiske forskjeller på hvordan idrettslag håndterer dette. Rapporten trekker frem at det er sjelden idrettslag utvikler egne tiltak for ikke-vestlige, men at det finnes

enkelte unntak som fotballforbundets «Fargerik fotball» og klatreforbundets «Fargerik klatring» (Fasting, 2008).

I 2007 ble en rapport basert på undersøkelsen *Ung i Oslo* utgitt. Undersøkelsen omfatter ungdoms forhold til trening og deltakelse i idrettsaktivitet (Strandbu & Bakken, 2007). Et av hovedfunnene var at det er et relativt høyt aktivitetsnivå blant ungdom i Oslo: 42% er medlem i et idrettslag, 18% trener i et idrettslag og 28% trener på egenhånd (Strandbu & Bakken, 2007). Videre viser rapporten at minoritetsungdom er underrepresentert som medlemmer i idrettslag, og at frafallet er langt høyere blant ungdom med minoritetsbakgrunn enn blant etnisk norsk ungdom. Når det gjelder kjønnsforskjeller viser rapporten at jenter er mindre aktive enn gutter, og at kjønnsforskjellene er enda større blant minoritetsungdom enn hos majoriteten. Av minoritetsjenter er 16% med i organisert idrett, mens 64% har aldri vært med.

Rapporten trekker frem tre ulike forklaringer for hvorfor minoritetsungdom er mindre aktive enn etnisk norsk ungdom: 1) *Ressurser*; de økonomiske og kulturelle ressurser som foreldrene har påvirker ungdommenes muligheter til å delta i idrettsaktivitet, 2) *Religion* som en begrensende faktor for idrettsdeltakelse og 3) *Kultur*. Rapporten nevner også en fjerde forklaring, *diskriminering*, som legger vekt på at idretten ikke tar imot og inkluderer ungdom med minoritetsbakgrunn på likt grunnlag som etnisk norsk ungdom (Strandbu & Bakken, 2007).

Idrett og integrasjon

Integrasjon er et begrep som handler om å bli en del av et samfunn. Det omfatter å ha utdannelse og jobb, men også om å få delta i politiske prosesser og i sivilsamfunnet. Hvordan man integreres er avhengig av hvordan majoritetsbefolkningen i landet velger å forholde seg til etniske minoriteter. Idretten er en stor del av det norske samfunnet i dag, og gjennom idretten kan innvandrere og etniske minoriteter få en tilhørighet i lokalsamfunnet og i et lokalt fellesskap (Cour, 2012). Cour (2012) påpeker videre at idretten blir sett på som et sted der det er stor grad av åpenhet og et sosialt inkluderende fellesskap – idretten har altså potensiale til å være noe mer enn bare et aktivitetsbasert fellesskap.

Integrering gjelder ikke bare innvandrere som kommer til et nytt land, men omfatter alle borgere i et samfunn. Det handler om å respektere hverandre og hverandres kultur, samtidig som man lærer seg hva som betegnes

som normalt og tar til seg nye skikker og tradisjoner som er vanlig for majoriteten. Det handler om å gi og ta. Integreringsarbeid handler om å inkludere alle som ikke har et sosialt fellesskap å være i, og det er dette man mener når man sier at idretten kan skape slike sosiale fellesskap der alle stiller likt (Kaya, 2010). Innvandrere som kommer til et nytt land må lære seg å leve, arbeide og interagere med hverandre til tross for at de har et mangfold av opplevelser og kulturelle forestillinger. Dette forutsetter at mennesker behandler hverandre likt, samtidig som vi lærer om hverandres kultur, og om hvordan man forstår verden, noe som ofte skaper utfordringer. Vi må skape relasjoner der vi respekterer hverandres ulikheter og støtter hverandre (Coakley & Pike, 2009).

Idretten har selv i idrettspolitisk dokument mål om at norsk idrett skal arbeide for at en større del av innvandrerbefolkningen deltar aktivt i norsk idrett. Idretten skal være et sted for mangfold, der alle som deltar blir ivaretatt (NIF, 2011). Staten skal også være med å bidra slik at idretten skal bli et godt sted å integrere både innvandrere og andre minoriteter i samfunnet. I statsmelding 17 fra 1996-1997 blir det understreket at:

> Idretten er preget av mangfold. Gjennom idretten møtes ulike mennesker på en arena hvor lek og idrettslig utfoldelse er målet, hvor deltakerne blir kjent med hverandres kultur, språk og væremåte. Idretten vil derfor spille en viktig rolle i integreringsprosessen (Meld. St. Nr. 17., 1997, s. 83)

Idretten er en arena der mennesker fra ulike samfunnslag kan møtes, være likeverdige og bli kjent på tvers av sosiale skillelinjer som finnes ellers i samfunnet (Strandbu & Bakken, 2007).

Kvinner fra etniske minoriteter har ofte en ekstra utfordring i idretten ettersom de i mange tilfeller opplever noe man kan betegne som dobbel diskriminering. Det vil si, diskriminering både på bakgrunn av etnisitet og på bakgrunn av kjønn (Coakley & Pike, 2009). I Norge er det gjort en undersøkelse av muslimske kvinner og deres holdninger til idrett og trening. Av denne undersøkelsen fremkommer det at fysisk aktivitet blir sett på som noe positivt fordi det er bra for helsen, noe som også er viktig i Islam. Utfordringene ligger derimot i at idretten blir sett på som noe maskulint, og at man gjennom idrettsdeltakelse utfordrer normer om tradisjonell femininitet og den kulturelle identiteten man har som kvinne (Walseth, 2006).

Metode

Undersøkelsen er basert på et unikt casestudium (Andersen, 1997), der dybdeintervju har vært hovedmetode for datainnsamlingen (Dalen, 2011). Observasjoner av treninger, egne refleksjoner og skriftlige dokumenter fra idrettslaget er også benyttet som data.

Case

Undersøkelsen tar utgangspunkt i et idrettslag i Trøndelag som er kjent for å være gode på inkluderingsarbeid i alle ledd av organisasjonen. Idrettslaget er på mange måter unikt ved at de har utviklet strategiske planer for hvordan de skal jobbe med integrering og inkludering, både blant etniske minoriteter og innvandrere, og blant ulike grupper i befolkningen generelt. Et av deres hovedmål blant annet er at de vil øke antall spillere på alle lagene sine. Idrettslagets geografiske beliggenhet var også et kriteria for valg av case, ettersom den ligger i et område der det er mye innvandrere og de arbeider derfor med slike problemstillinger daglig. Det er en tydelig overvekt av flerkulturelle medlemmer i idrettslaget (58%).

Det er enkelte relevante utfordringer ved å benytte et unikt case. Det kan bli vanskelig å generalisere undersøkelsens funn til andre kontekster i Norge. De fleste norske idrettslag har ikke like stort fokus på inkludering og ligger kanskje heller ikke geografisk i et område hvor det er en relativt stor innvandrerbefolkning. Dermed er nok mange av funnene i studien mest relevant for andre idrettslag som enten allerede har mange flerkulturelle medlemmer, eller som ønsker å øke antallet flerkulturelle medlemmer.

Utvalg

To medlemmer i idrettslaget ble valgt til intervju. Den første informanten er en etnisk norsk mann i 40-årene. Han er fra lokalområdet til idrettslaget, og har vært aktiv i idrettslaget siden 1980-tallet. Han har gått gradene fra utøver som ungdom, og videre tatt på seg både trenerverv og tillitsverv, til han nå er ansatt av klubben. Han god kjennskap til klubben og det som skjer i området rundt ettersom han selv har vært en del av klubben over en så lang tidsperiode. Akkurat nå er han ansatt i klubben, og har i tillegg roller som trener og trenerutvikler. Videre i artikkelen vil han gå under pseudonymet «Per».

Den andre informanten er fra Indonesia og han er også i 40-årene. Han kom til Norge på slutten av 1990-tallet, og engasjerte seg som trener i klubben da barna hans startet med idretten på begynnelsen av 2000-tallet. Gjennom oppveksten spilte han noe fotball, men det var badminton som var idretten hans. Han var ikke engasjert i den organiserte idretten i hjemlandet sitt. Der spilte de fotball ute på marka, og foreldrene var ikke engasjerte i idretten fordi de var opptatt med jobb. For øyeblikket er han trener for et av lagene i klubben. Videre i artikkelen vil han gå under pseudonymet «Joko».

Det ble gjort lydopptak av intervjuene, som ble transkribert i sin helhet før undersøkelsens analyse (Tjora, 2010). Observasjonene ble gjennomført på 3 av idrettslagets treninger etter avtale med trenerne.

Analyse

Analysen er delt opp i fem hoveddeler som tar for seg temaene idrettslagets integrering, idrett som en arena for sosial inkludering, økonomiske rammevilkår, trenerens rolle og utfordringer i idrettslaget.

Hvordan arbeider idrettslaget med inkludering?

> Vi arbeider med fotballen som verktøy for å bygge et best mulig fellesskap… Ja det er på en måte det kanskje viktigste verktøyet vi har i samfunnet for å inkludere. Her stiller alle likt på en måte. Hvertfall hvis idrettslagene er i stand til å legge til rette så alle er likeverdige da. – Per

Idrettslaget baserer alt av verdiarbeid de gjør på å bry seg om andre og at fotballen skal være en idrett for alle. Å bry seg om andre handler om at alle mennesker er forskjellige, og at dette skal aksepteres og respekteres av alle i idrettslaget. Per uttrykker dette slik: «*å bry seg handler om mer enn fotball. Vi legger til rette for å utvikle mennesker*». Dette viser at de vil bruke idretten som et sted til å ikke bare drive aktivitet, men også utvikle gode holdninger hos mennesker gjennom idretten, noe som er i tråd med det som legges frem i rapporten til Kulturdepartementet (NOU, 2014). Det at fotballen skal være for alle handler om at alle skal få være en del av et fellesskap gjennom idretten, uansett hvem man er og hvordan man har det. Hovedmålet til alle lag er at de skal avslutte sesongen med flere spillere enn de startet med.

Gjennom å arbeide mot dette målet i alle lag, nærmer de seg også å kunne ha et tilbud der det er mulighet for at fotballen er for alle.

Per ser på idretten som et viktig verktøy for å kunne inkludere alle i samfunnet, uavhengig av nasjonalitet og etnisk bakgrunn (Cour, 2012). Han er opptatt av at lokalsamfunnet rundt idrettslaget skal utvikle seg og bli et bedre sted å vokse opp. Dette vil han være med å bidra til gjennom idretten, og hvordan den favner en så stor del av befolkningen. Idretten skaper møteplasser, slik staten ønsker at idretten skal gjøre (Meld. St. Nr. 17., 1997). Ikke bare for barn og ungdom som deltar i aktiviteten, men også at foreldre og familier møtes gjennom idretten. Alle får være med å bidra ved dugnad og andre frivillige oppgaver. «*…ikke minst legge til rette for møteplasser. Ja at de har muligheten til å møtes*» sier Per. Han ser muligheten til å skape et sted der mennesker kan møtes på tvers av kultur, religion og bakgrunn (NOU, 2014).

En av møteplassene som skapes gjennom idretten er på trening. Under en av observasjonene av et av fotballagene i idrettslaget, fikk man et lite innblikk i hvordan inkluderingsarbeidet fungerer i praksis. En hendelse på treningen illustrerte dette godt. Det kom en venninne av noen av spillerne og satte seg utenfor banen for å se på treningen. Hun hadde ikke utstyr eller treningsklær på seg og satte seg ned for å se på aktiviteten. Treneren gikk bort under en av oppvarmingsøvelsene og spurte om ikke hun også ville være med. Det endte med at hun deltok på resten av treningen sammen med de andre. Det gjorde ikke noe at hun ikke hadde utstyr til å delta, at hun ikke var et betalende medlem i idrettslaget, eller at hun egentlig bare skulle se på treningen. Treneren så henne og hun fikk lov å delta i det sosiale fellesskapet (Kaya, 2010). En situasjon som kan sies å vise at kjerneverdiene i dette idrettslaget er en sentral del av det som skjer på treningsfeltet (Kaya, 2010).

Idretten som en arena for sosial inkludering

Datamaterialet viste at idrettslaget også er opptatt av å skape møteplasser utenfor den idrettslige aktiviteten. De har mange arrangementer og tilbud, og arbeider for at alle skal få være med å bidra. Dette er arrangementer som også kommer utenom den vanlige treningsaktiviteten. Det er møteplasser der mennesker med forskjellig bakgrunn kan møtes, og det er idrettslaget som legger til rette for og skaper disse møteplassene (Meld. St. Nr. 17., 1997). En viktig sak å påpeke her er at idrettslaget er opptatt av å inkludere alle i lokalsamfunnet, ikke bare de med minoritetsbakgrunn. Idrettslaget

jobber for å skape en møteplass for alle i lokalsamfunnet. Integrering handler om å gi og ta av hverandres kultur (Kaya, 2010). Uten at både majoritets- og minoritetskulturene er tilstede er ikke dette mulig.

Per omtaler det ene arrangementet i idrettslaget som «hjertebarnet vårt». Idrettslaget har et skolefritidstilbud som tilbys gratis for 5. til 7. klasse to ganger i uka. Her får barna et varmt måltid, leksehjelp og det legges til rette for fysisk aktivitet og noen ganger turer i skog og mark. Gjennom disse møtene med ungene har de også fokus på hvordan man oppfører seg mot andre mennesker (Coakley & Pike, 2009). De har rundt 30 barn som besøker dette tilbudet hver gang, noe som viser at dette også kan være et sted som inkluderer mange fra ulik bakgrunn og rammevilkår i lokalsamfunnet (NOU, 2014).

På Norges nasjonaldag, 17. mai, er idrettslaget ansvarlig for et arrangement for hele lokalsamfunnet. Her er det omlag 2000 mennesker innom i løpet av dagen, og arrangementet er avhengig av dugnad og frivillige for at det skal fungere. Mange av lokalsamfunnets innvandrere er med på dette arrangementet, og det er derfor et sted der mange kan integreres i den norske kulturen og feiringen av nasjonaldagen vår (Cour, 2012; Kaya, 2010). 17. mai er Norges grunnlovsdag, og en nasjonal festdag. En slik festdag er preget av kultur og tradisjoner. Det er alt fra å gå i tog, spise pølse i brød og is, sekkeløp, potetløp og alle de forskjellige kulturelle opplevelsene som hører med. Dette kan vi ikke ekskludere innvandrere fra, men vi må kunne tilpasse oss slik at de kan være med å bidra. En del av integreringsprosessen er å lære om andres kultur og ikke ekskludere seg fra den (Kaya, 2010).

Rett før skolestart er idrettslaget med på å arrangere *Fargerik idrett* i samarbeid med noen andre idrettslag. Det er en dag der elever ved fire forskjellige barneskoler får delta i forskjellige idretter og aktiviteter. De får en liten smak av hva de kan være med på, og kan få fortsette med idretten i idrettslaget. Det er et tiltak som er med på å inkludere mange barn som kanskje ikke har deltatt i idrett ettersom tilbudet dekker nesten 1000 barn i skolealder. Gjennom dette møtet med idretten i skolen, der alle deltar, kan det skape en interesse for videre deltakelse i idrettslaget. Ettersom dette lokalsamfunnet har en stor del innvandrere kan det være med på å bryte ned barrierer for å delta i idretten (NOU, 2014). Idretten får presentert seg både for barn og foreldre, noe som kan bidra til videre deltakelse.

Idrettslaget arrangerer fotballskole hvert år for alle barn mellom 6 og 12 år. Fotballskolen har en liten, symbolsk påmeldingsavgift. Denne avgiften er bevisst satt til et symbolsk beløp for at så mange som mulig skal ha mulighet til å delta. De har over 100 deltakere hvert år, og den lave påmeldingsavgiften er et tegn på at idrettslaget ikke ønsker å ekskludere noen fra

deres aktiviteter på bakgrunn av økonomi. De er bevisst på at alle ikke har mulighet til å delta dersom deltakeravgiften er høy (Strandbu & Bakken, 2007).

Økonomiske rammevilkår

Det koster penger å være medlem i et idrettslag og å drive aktivt med idrett. Idrettslag krever treningsavgift og medlemskontingent, og man trenger ofte dyrt utstyr, selv i barneidretten. Hvordan idrettslagene velger å møte denne utfordringen er forskjellig og ikke alle idrettslag har en bevisst strategi for å bekjempe økonomiske rammevilkår som utfordring for idrettsdeltakelse.. Noe av det som gjør undersøkelsens case unikt er at idrettslaget som studeres har reflektert rundt nettopp denne utfordringen:

> Men en annen ting er at alle aktiviteter man har som er knyttet til rundt klubben skal være så godt som gratis å delta på. Så ingen skal på en måte av økonomiske hensyn bli ekskludert på noe sett da». – Per

Idrettslaget har en bevisst strategi der de vil at alle tilbudene deres skal være så billige som mulig. Vi ser at dette er gjennomgående også i deres arrangementer. Idrettslaget ønsker ikke å ekskludere noen fra det arbeidet de driver på bakgrunn av personlig økonomi. Strandbu og Bakken (2007) nevner ressurser som en av forklaringene på hvorfor ungdom av etniske minoriteter ikke deltar i idretten. Foreldre med innvandrerbakgrunn har ofte mindre økonomiske ressurser enn etniske nordmenn, da det ofte er en høyere andel av eninntektsfamilier i innvandrerbefolkningen, noe som gjør at det kan være vanskelig å delta i organisert idrett. Idrettslaget som undersøkes her har, som tidligere vist, 58% flerkulturelle medlemmer, noe som selvsagt kan tenkes å påvirke hvordan de arbeider med utfordringer knyttet til inkludering av minoriteter, som blant annet ressursbegrensinger (NOU, 2014; Strandbu & Bakken, 2007).

Idrettslagets strategi for å møte de økonomiske utfordringene er fremtredende når medlemskontingent i idrettslaget er fremtredende under intervjuene. Per forteller at den er veldig lav. Medlemskontingenten er på 50 kr og kommer i tillegg til treningsavgiften, som varierer fra 600 kroner til 3500 kroner alt etter hvor gammel utøveren er. 3500 kroner kan være en dyr avgift for familier, og det kan tenkes at dette kan bidra til å ekskludere både etnisk norsk ungdom og ungdom med minoritetsbakgrunn. Idrettslaget har også

satt av midler, som i et lite fond, som de kan ta av dersom de ser at familier ikke har råd til å betale for seg (Coakley & Pike, 2009). Datamaterialet viser ikke hvor ofte dette fondet blir brukt og hvordan det fungerer. Det er positivt at idrettslag har øremerket midler til slike utfordringer, men det endrer ikke at økonomi ofte er et tabubelagt tema å snakke om. Det kan være vanskelig å spørre om penger for deltakelse, selv om man vet at de er satt av til akkurat dette. Idrettslagets fond er fortsatt et tegn på at de har et ønske om å inkludere alle uavhengig av familiens økonomiske situasjon (Strandbu & Bakken, 2007).

Trenerens rolle i inkluderingsarbeidet

Det nytter ikke at administrasjon og styret i et idrettslag sier at idrettsaktiviteten skal være for alle uten at trenerne følger det opp i praksis. En av trenerne, Joko, forklarer hvordan han ser på inkludering i sin trenerpraksis:

> Det viktige er jo å ta imot alle i laget. Og så skape et bra miljø.. Og så få støtte fra både klubben og foreldrene... Altså det jo det at det er viktig at fotballen skal være for alle. – Joko

Han er opptatt av at fotballen skal være for alle (NIF, 2011). Dette viser han igjen ikke bare ved å si som i sitatet over, men også hvordan han behandler de som kommer på treningene som ble observert. Han er opptatt av å inkludere alle og at alle skal ha det gøy og bli sett når de er på trening. Dette gjelder ikke bare utøverne som er en del av laget, men også vennene deres. Som i situasjonen på treningsfeltet som ble beskrevet tidligere fikk en venninne av en av utøverne være med på trening. Per er tydelig på det samme i sin trenerfilosofi. For at spillere skal trives på laget må de bli sett, det er da de har forutsetning til å utvikle seg som bedre fotballspillere, mener han:

> Alle sammen må føle at de er sett… men først og fremst så må du på en måte se menneskene for at de er, for at de er jeg skulle til å si at de er snille og omtenksomme, empatisk og at de får tilbakemelding på det – Per

Joko forteller at de har mange sosiale arrangementer for at både spillerne skal bli kjent med hverandre, men også for at foreldre skal kunne bli kjent og inkluderes gjennom idrettslaget. De skaper møteplasser, både for spil-

lerne og foreldrene (Meld. St. Nr. 17., 1997). Det å inkludere alle i laget virker naturlig for Joko. Treneren tar ansvar for dette sammen med foreldre, og dette kan være med på å inkludere enda flere. På denne måten kan idretten være en inkluderingsarena ikke bare for barn og ungdom, men også for voksne (Cour, 2012).

Utfordringer i idrettslagets inkluderingsarbeid

Idrettslaget beskriver fire forskjellige utfordringer i det daglige inkluderingsarbeidet; kommunikasjon, kultur, kjønn og religion.

Kommunikasjon

Kommunikasjon er den utfordringen Per og Joko trekker frem tidligst under intervjuene:

> Utfordringer er som oftest kommunikasjon og dialog med foreldre til barn og unge med innvandrerbakgrunn. – Per

Kommunikasjon vil ofte være en utfordring. Både mellom spiller og trener, men også fra idrettslaget og ut til befolkningen. De må hele tiden være bevisste på hva de kommuniserer til lokalsamfunnet gjennom sine beslutninger, og hvordan de legger til rette for arrangementer og aktivitetstilbud. Det at alle arrangementene de arrangerer er tilnærmet gratis er med på å kommunisere at de vil ha flest mulig med i det sosiale fellesskapet (Kaya, 2010). Hvordan de kommuniserer til trenerne i klubben, til foreldre, til utøverne og de andre som ikke er en del av idrettslaget påvirker hvordan de kan vise og oppfylle verdiene sine. De skal vise at de bryr seg og at fotball er for alle. Det er ikke enkelt å få til, og kommunikasjon er nok den viktigste nøkkelen til å nå disse målene de har satt seg og inkludere flest mulig i idrettslaget (Coakley & Pike, 2009).

> Og så hvis det er flere med innvandrerbakgrunn som er på samme lag, eller er i flertall. Da kan det fort gå at de skifter språket i selve kampen eller på treningen. Da blir at det er ikke norsk som er hovedspråket i laget sånn, men kanskje andre. Men det tar vi opp fort da, at de må snakke norsk. – Joko

Å ha et felles språk i et idrettslag er noe som bidrar til å inkludere alle. Joko tar opp dette med å snakke norsk på trening. Han er opptatt av at dersom språket skifter i en kamp eller trening så blir det tatt opp. Ikke fordi de ikke har lov til å snakke sammen på sitt eget språk, men fordi det ekskluderer de som ikke snakker dette språket. I Norge er det norsk som er majoritetsbefolkningens språk, og dermed er det naturlig at det er dette som skal brukes når man skal kommunisere, også på kamp og trening. Å snakke sitt eget morsmål ekskluderer de som ikke kan dette språket, på samme måte som det å snakke norsk ekskluderer de som ikke snakker norsk (Coakley & Pike, 2009). Å finne en felles plattform å kommunisere på er en av trenerens viktigste oppgaver i et idrettslag med en så stor del flerkulturelle. Dersom man skal snakke om integrering inn i den norske kulturen, innebærer dette å lære det norske språket, og det kan idretten brukes til (Cour, 2012).

Kommunikasjon skjer ikke bare i kamp og på trening, men også mellom trenere og foreldre, og foreldre seg imellom. Dersom noen sier noe på et annet språk under et foreldremøte kan det være med på å ekskludere andre. Det at mange snakker forskjellig språk og ikke kan norsk like godt, kan være en utfordring når man skal gi beskjeder, drive dugnad og generelt kommunisere ut for å få foreldre til å bidra i idrettslaget (NOU, 2014). Det er en utfordring som må tas på alvor dersom man skal kunne inkludere alle i det sosiale fellesskapet (Cour, 2012). Språk er en utfordring, og hvordan man gir informasjon kan være en annen ting. Per sier at han er opptatt av å legge til rette for at alle skjønner at de kan være med å bidra. Her kan også kultur og tradisjoner spille en rolle.

Dugnadskultur i norsk idrett

Det finnes indikasjoner på at den norske dugnadskulturen er i ferd med å endre seg. I dagens samfunn har de fleste en travel hverdag, og dette går på bekostning av den dugnadskulturen i idretten. Per mener at foreldre har det vanskelig for å binde seg til ting, og mange vil heller betale seg ut av dugnadene (NOU, 2014).

> Samfunnet har jo endret seg veldig da i forhold til at vi har det så travelt. Det er vanskelig å få folk til å binde seg til ting. Det handler jo på en måte om å gjøre det tydelig og enkelt hva oppgavene går ut på. Det må på en måte være enkelt for alle, alle skjønner sin lille akkurat hvis jeg bidrar litte grann, selv om jeg på en måte er norsk eller har flerkul-

> turell bakgrunn eller at jeg ikke klarer å bidra så mye økonomisk eller fysisk så må det på en måte tilrettelegges slik at alle har mulighet. – Per

Per er opptatt av at alle skal forstå at de må bidra litt inn i fellesskapet. Han er opptatt av at idrettslaget må være med på å tilrettelegge slik at alle får bidra. Selv om man ikke har sertifikatet og dermed ikke kan kjøre til kamp, kan man bidra i idrettslaget på andre måter (NOU, 2014). Han er opptatt av at man ikke skal ekskludere noen i arbeidet rundt idrettslaget, og dermed handler det om å legge til rette for inkludering og integrering også i dugnadsarbeidet. De skal få ta del i et sosialt fellesskap, gjennom dugnadsarbeid som en del av sivilsamfunnet (Cour, 2012).

Joko trekker også frem kulturelle forskjeller fra sitt hjemland og hvordan foreldre er forpliktet til å delta i idretten i Norge. Han mener at foreldre i Norge har tid til å gjøre frivillig arbeid, ettersom man jobber 8 timer hver dag. I andre land jobber foreldre kanskje dobbelt så mye på en dag, og dermed har de ikke mulighet til å delta i idretten. Dette er en kulturforskjell som kan være en årsak til at mange med innvandrerbakgrunn ikke deltar i frivillig arbeid rundt idrettslaget (NOU, 2014). Kulturen de har vokst opp med sier at idretten skal klare seg selv, og frivillig arbeid og dugnad er kanskje noe de ikke er vant til. Integrering handler om å lære en ny kultur, samtidig som man ikke gir slipp på sin egen. Man tar til seg nye skikker og tradisjoner, og deltar i et sosialt fellesskap (Kaya, 2010). Idretten skal være preget av frivillighet. Frivilligheten skaper trivsel og gode sosiale nettverk, og dette er verdier som også idrettslaget vi ser på har som viktige verdier ettersom de ligger under NIF som organisasjon (NIF, 2011).

Minoritetsjenter i idretten

Rapporten Aktiv Oslo-ungdom (2007) viser at det kun er 16% av minoritetsjentene som har svart på undersøkelsen som er med i organisert idrett. Dette viser at det er en stor utfordring dersom man vil øke disse tallene, og på denne måten inkludere denne gruppen i befolkningen i norsk idrett. Idrettslaget vi har studert har totalt 58% flerkulturelle medlemmer, noe som er ganske høyt sammenliknet med andre idrettslag. Men tallene viser også, når man skiller de norske fra de flerkulturelle, at for jenter er majoriteten mest representert, mens minoriteten er mest representert hos gutter. Per forteller at idrettslaget har utfordringer knyttet til minoritetsjenter:

> Nei, men vi har jo enkelte lag i klubben som har borti 80% med jenter med innvandrerbakgrunn da. Så litt av utfordringen der er at de har vi frem til at de når en viss alder så stilles det… blir litt sånn motsatt i forhold til sånn som vi tenker det i Norge. Hvor det på en måte blir stilt store krav til jentene etter hvert som de når pubertetsalder, og da stilles det krav om at de skal være med å hjelpe til å bidra hjemme… Så det er en utfordring for oss når det gjelder jenter når de passerer 14-15 års alderen å beholde dem i idrettslaget fordi at det stilles mer krav til at de er hjemme også. – Per

Per trekker frem en av de kulturelle utfordringene de har ved at så mange flerkulturelle er en del av idrettslaget. I mange av kulturene minoritetene kommer fra er det vanlig at jentene begynner å hjelpe til hjemme når de når puberteten. Det stilles mer krav til dem som kvinner enn som jenter, og dette er en utfordring for idrettslaget (NOU, 2014). Per dags dato viser medlemstallene en synkende tendens etterhvert som jentene blir eldre. Det er ikke nok spillere til å ha lag for jenter som er over 14 år, noe som kan gjøre det vanskelig når idrettslaget sier at de vil tilrettelegge og inkludere for så mange som mulig i lokalsamfunnet (Cour, 2012). Joko trekker frem det at jentene er avhengige av hverandre, når det handler om å fortsette med idretten:

> Jentene er avhengig av å ha hverandre. Altså, de ser at andre er på en måte en leder i gruppen. Eller hvis det er to nære sammen og hvis hun slutter så slutter jeg. Det er typisk jenteting. Og så vi konkurrerer også med andre idretter. Det er ikke bare fotball og håndball, dansing og korps og piano og ja det er alt mulig… men så lenge de holder på med noe, ikke bare står og ser på guttene. – Joko

Per sier at de ikke har noen spesielle tiltak mot jenter med innvandrerbakgrunn, men at de har søkt om tilskudd fra kommunen, slik at de kan sette i gang arbeid for å få med enda flere jenter. Han er opptatt av at idrettslaget ikke skal skille mellom norske og flerkulturelle, men at jenter er jenter og gutter er gutter, uansett hvilken bakgrunn de har (Coakley & Pike, 2009). Dette er verdier som er nært tilknyttet norsk idretts verdigrunnlag (NIF, 2011).

Religion: en begrensning for idrettsdeltakelse?

Datamaterialet viser at informantene ikke opplever særskilte utfordringer knyttet til religion i inkluderingsarbeidet. Rapporten fra Strandbu og Bakken (2007) trekker frem religion som en av flere mulige forklaringer på hvorfor ungdom med minoritetsbakgrunn ofte ikke deltar i organisert idrett på lik linje med ungdom som er etnisk norske. Datamaterialet deres viser at tilknytning til religion ikke er en begrensende faktor for om man er medlem i et idrettslag eller ikke (Strandbu & Bakken, 2007). Walseth (2006) viser også i sin studie at når det gjelder kjønn er det ikke nødvendigvis er religion som er utfordringen, men det å utfordre tradisjonelle kjønnsroller som sier at idrett er noe maskulint (Walseth, 2006). Det at verken Per eller Joko ser på religion som en utfordring kan være både positivt og negativt. Dersom dette faktisk viser seg å være en av årsakene til mye av frafallet i idrettslaget, bør det settes i gang tiltak mot dette.

På flere av treningene som ble observert brukte en av jentene på laget det religiøse hodeplagget hijab. Dette så ikke ut til å være problematisk, verken for medspillere eller for trenere. Bekledning og utøvelse av idrett foran det motsatte kjønn er noe som tas opp i artikkelen til Walseth (2006). Her kommer det frem at å drive fysisk aktivitet blir sett på som en del av det å holde helsen ved like, men å drive fysisk aktivitet med det motsatte kjønn til stede kan være et problem. Det at jenter får lov å trene fotball ute blant folk er et tegn på at man prøver å tilpasse seg en kultur der det er vanlig å vise seg frem når man trener (Strandbu & Bakken, 2007). Man beholder hodeplagget på, men er med laget og trener ute blant vanlige folk. Et eksempel på integrering der man beholder sin egen kultur, men tilpasser seg kulturen til majoritetsbefolkningen (Cour, 2012; Kaya, 2010).

Avsluttende kommentarer

Undersøkelsens datamateriale viser at idrettslaget er opptatt av å ikke skille mellom innvandrere og etnisk norske, men å gi alle som er medlemmer i idrettslaget like muligheter til å delta uavhengig av økonomi, religion, etnisitet og kjønn. Sentrale funn viser at man i idrettslaget har flere utfordringer blant annet med å få med jenter, ikke bare de flerkulturelle. De er opptatt av å inkludere alle, og har utviklet spesifikke tiltak for å gjøre dette. For eksempel har de arrangementer som er for hele lokalsamfunnet. I denne undersøkelsen har vi kun intervjuet personer med lederroller i idrettslaget. Hvordan

idrettslagets inkluderingsarbeid blir oppfattet blant utøvere, foreldre, barn og ungdom er ikke utforsket. Dette er et perspektiv som vil være interessant for videre forskning. Idrettslaget er et godt eksempel på hvordan idretten kan arbeide aktivt for å være en arena for inkludering av innvandrere og etniske minoriteter i det norske samfunnet. Et slikt målrettet inkluderingsarbeid pågår ikke i alle idrettslag. Det kan også tenkes at et slikt inkluderingsarbeid kan være med på å ekskludere enkelte fra idrettslaget. Det er dermed ikke sagt at idretten alltid er en arena for inkludering av innvandrere og etniske minoriteter i samfunnet.

Idretten er et fristed der alle kan få delta, og den organiserte idretten må tilpasse seg nye kulturer og tradisjoner i større grad enn tidligere dersom økningen av innvandrere fortsetter i dette tempoet. Den organiserte idretten er preget av et frafall i ungdomsårene, der ungdom og voksne er mer opptatt av å trene på egenhånd eller gjennom kommersielle treningssentre. I hvilken grad flerkulturelle deltar i disse tilbudene er et interessant tema å forske videre på. Kan den organiserte idretten legge til rette også for de som ikke vil binde seg opp til et idrettslag? Deltar innvandrere og etniske minoriteter i lik grad med etniske nordmenn på treningssentre? Å forske videre på lokalsamfunnet rundt dette idrettslaget, og se på de kommersielle tilbudene mot de tilbudene idrettslaget har, og i hvor stor grad flerkulturelle og etnisk norske bruker dem er enda et interessant grunnlag å forske videre på.

Norges idrettsforbund skal de neste månedene vedta et nytt idrettspolitisk dokument som skal gjelde for de neste fire årene. Det blir interessant å se hva de vil arbeide mot og hvilke tiltak de vil gjøre for å arbeide videre med det som er startet de siste fire årene. Har de noen nye mål, strategier eller tiltak som skal settes i gang for å forbedre aktivitetstallene til disse gruppene i befolkningen? Nye og forbedrede visjoner og idrettspolitiske mål fra Norges Idrettsforbund kan være et godt steg på veien mot en mer åpen og inkluderende idrett.

Referanseliste

Andersen, Svein S. (1997). *Case-studier og generalisering: forskningsstrategi og design*. Bergen: Fagbokforlaget.

Baardsen, Joachim. (2015, 06.05.2015). Norsk idrett blir dyrere og dyrere: Fortvilte foreldre må si nei til barna sine, *Dagbladet*. Hentet fra: http://www.dagbladet.no/2015/05/06/sport/barneidrett/norges_idrettsforbund/39021024/

Coakley, Jay J., & Pike, Elizabeth. (2009). *Sports in society: issues and controversies*. London: McGraw-Hill.

Cour, Annette Michelsen la. (2012). Idræt og integration. In Lone Friis Thing & Ulrik Wagner (Eds.), *Grundbog i idrætssosiologi*. København: Munksgaard.
Dalen, Monica. (2011). *Intervju som forskningsmetode*. Oslo: Universitetsforlag.
Fasting, Kari. (2008). *Likestilling og mangfold i norsk idrett: bedre med flere på banen*: Likestillings-og diskrimineringsombudet.
Kaya, Mehmed. (2010). Innvandrere og integrering: utfordringer i å forstå tilpasningsmønstre (s. 50-98). Oslo: Cappelen akademisk forlag.
Meld. St. Nr. 17. (1997). *Om innvandring og det flerkulturelle Norge*. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/stmeld-nr-17-1996-1997-/id191037/.
NIF. (2011). Idrettspolitisk dokument 2011-2015.
NIF. (2013). Årsrapport 2013.
NOU. (2014). *Kom igjen, jenter! Jenter med minoritetsbakgrunn og deltakelse i organisert idrett*. Oslo: Kulturdepartementet.
SSB. (2015). Nøkkeltall for innvandring og innvandrere. Hentet fra: https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/nokkeltall/innvandring-og-innvandrere
Strandbu, Åse, & Bakken, Anders. (2007). Aktiv Oslo-ungdom. En studie av idrett, minoritetsbakgrunn og kjønn. *Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)*.
Tjora, Aksel. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
Walseth, Kristin. (2006). Young Muslim women and sport: The impact of identity work. *Leisure studies, 25*(1), 75-94.